

Марина ЛУКАШУК
здобувач НПУ імені М. П. Драгоманова

Ключові слова: людина, прогрес, інновація, освіта, модернізація.

Світ нині увійшов у фазу інноваційного розвитку. Інноваційний тип прогресу є тією основною характеристикою, якою можна охопити сутність змін, що відбуваються в результаті глобалізації та інформаційної революції. Вплив означених процесів відчувається у всіх сферах суспільної життєдіяльності. Не є винятком й освіта. Реалізація інноваційних процесів у системі освіти є основним напрямом її модернізації в сучасних умовах. Тож з'ясуємо, які проблеми і суперечності позиціонування інноваційних процесів у стратегії модернізації освіти потребують першочергового визначення та осмислення.

УДК 37.013/022

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СИСТЕМІ ОСВІТИ

© Лукашук М., 2018

З огляду на нові реалії глобальної інформаційної цивілізації, лідерами якої стають суспільства, що орієнтуються на модель «економіки знання», постійно актуалізується концептуально-теоретичний аналіз поняття «інновації» та «інновації в системі освіти» в контексті сучасного філософсько-педагогічного дискурсу. І це не дивно, адже лише на інноваційній основі будь-яка організація чи суспільство може бути конкурентоспроможним у будь-якій сфері. Феномен інновації сьогодні охоплює фактично повний цикл соціального, виробничого, економічного, фінансового, споживацького функціонування. Як зазначає норвезький дослідник Ян Фагерберг, для реалізації інновацій організації залучають усе «необхідне для виробництва знання, уміння, людські ресурси, маркетингові дослідження, ефективно функціонуючі системи розподілу, чітко вираховані фінансові ресурси тощо» [9, р. 5]. Як бачимо, цей комплекс містить доволі різномірні елементи, а отже, вимагає для своєї організації, розвитку та втілення дійсно компетентних та всебічно розвинених спеціалістів. Саме тому інноваційність будь-якого процесу передбачає високий рівень освіченості його головних суб'єктів, а

також здатність до навчання протягом професійної діяльності і протягом усього життя. Враховуючи це, можна стверджувати, що категорії «інновація» та «система освіти» є іманентно взаємопов'язаними. Їх визначення та структурно-функціональний аналіз вимагають інтегрованого концептуально-теоретичного підходу.

У контексті нашого дослідження найважливішою характеристикою феномену інновації є його комплексність і багатовимірність. Для свого визначення категорія «інновація» вимагає освітньо-філософського, навчально-технологічного, науково-дослідного, фінансово-економічного, управлінського, маркетингового, соціокультурного концептуально-понятійного апарату. Філософія інноваційної діяльності охоплює буквально всі сфери життя сучасної людини. «Інновація – це не просто втілення нової технології чи покращення певного продукту. Вона ніколи не є одновимірною. Інновація містить безліч факторів: знаннєвий, технологічний, маркетинговий, дистриб'юторський, споживацький. Мало створити новий продукт, необхідно також навчити споживача ним користуватися, отримувати від нього користь, покращувати з його допомогою якість власного життя» [8, р. 8]. Це особливо гостро стосується системи освіти. Інновації в системі освіти, які є метою нашого дослідження, потребують не лише педагогічної творчості. Реалізація освітньої інновації вимагає саме системного стилю мислення і дії. У ній мають бути враховані абсолютно всі аспекти освітньої системи – від управлінського до особистісно-творчого, від дослідницько-пошукового до навчально-виховного тощо. Саме тому аналіз категорій «інновація» та «інновація в системі освіти» набуває сьогодні надзвичайної актуальності, а також теоретичного обґрунтування та практичного значення.

Таким чином, визначаючи категорію «інновація», ми насамперед наголошуємо на комплексному характері цього феномену. В ньому поєднуються такі елементи: інтелектуально-освітній (необхідність отри-

мання знаннєвих компетенцій для творчо-інтелектуальної діяльності); навчально-виховний (важливість світоглядного налаштування на інноваційний тип мислення); науково-дослідний (в основі будь-якої інновації має бути закладений науковий, винахідницький компонент); креативно-творчий (будь-яка інновація – це насамперед творення нового); фінансово-економічний (важливо наперед визначати економічну ефективність інноваційного проекту, а також втілювати динамічний бізнес-план); виробничо-технологічний (інновація об'єктивується у формі технологій, технічних засобів, навчально-методичних інструментів тощо); маркетингово-споживацький (споживач має бути готовий сприйняти новостворений продукт, до якої б сфери ця новація не відносилася). Ще більше така розгалужена структура будь-якої інновації ускладнюється через необхідність її верифікації та реалізації в глобальному просторі. Сучасні інновації перестають бути локальними, вони все більше орієнтуються на транснаціональні ринки та освітні простори. «Система інновацій складається з елементів і відносин, які взаємно спрямовані на виробництво, розподіл і використання нових, економічно корисних знань і технологій. При цьому національна система інновацій може залучати елементи та відносини, що лежать як в межах країни, так і поза ними – у глобальному інноваційному просторі» [10, р. 5]. Це також ураховується в нашому дослідженні як один з основних теоретико-методичних принципів вивчення інновацій у системі освіти в контексті сучасного філософсько-педагогічного дискурсу.

Отже, визначивши структурно-функціональну матрицю будь-якої інновації, проаналізуємо сучасні визначення цього феномену. В Україні існує офіційне формулювання, яке закріплене в Законі «Про інноваційну діяльність», а саме: «інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративно-

го, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [7]. Інновації при цьому потребують правильної процесуальної організації, адекватної сучасним вимогам законодавства, високого рівня стимулювання і заохочення з боку державних і комерційних структур, розвиненої інформаційної, технологічної, соціальної інфраструктури. За згаданим законом систему освіти можна віднести до інноваційної інфраструктури, яка визначається як «сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо)» [7]. Крім того, освітня система будь-якої країни становить національний фундамент інноваційного розвитку суспільства. Тільки високий рівень освіти забезпечує значні темпи інноваційного прогресу. Про це свідчить стрімкий розвиток країн з розвиненими освітніми системами. І якщо західні країни мали потужний інтелектуально-освітній та науково-технологічний базис і раніше, то нові технологічні лідери (Південна Корея, Сінгапур, Гонг-Конг та ін.) здійснили значний інноваційний прорив саме завдяки потужному поступу в застосуванні новітніх освітніх технологій і принципів. Чи є й в Україні шанс для здійснення національного інноваційного прориву? Принаймні можемо стверджувати, що в національному філософсько-освітньому концептуально-теоретичному дискурсі активно розглядається проблематика, пов'язана з інноваційною модернізацією української системи освіти.

Так, проблематика інновацій в освіті має багато вимірів у сучасному науковому та освітньо-філософському дискурсі України. Найрізноманітніші виміри проблематики оновлення освітнього поля, його змістовної, управлінської, методологічної модернізації з метою реалізації інноваційної моделі національної освіти аналізуються у працях таких вітчизняних філософів, на-

уковців, педагогів і освітян, як В. Андрущенко, В. Астахова, В. Бакіров, Г. Васянович, В. Волович, І. Гавриленко, Л. Герасіна, Л. Губерський, О. Дубасенюк, В. Журавський, Г. Зборовський, Ф. Зіятдінова, В. Кремень, В. Курило, В. Луговий, Н. Ничкало, В. Огнев'юк, Є. Подольська, І. Прокопенко та ін. Загальна проблематика модернізації системи освіти має достатньо багато аспектів, із чим пов'язаний значний інформаційно-джерельний масив. У статті ж акцент робиться на такому актуальному питанні, як визначення найновітніших факторів і форм розвитку інновацій у національній системі освіти. Саме тут відбувається оновлення і актуалізація термінологічно-категоріального та концептуально-теоретичного поля освітніх інновацій, а також здійснюється визначення ключових тенденцій, які мають бути втіленими з метою проведення ефективних реформ та справжньої модернізації всіх рівнів української системи освіти.

У цьому аспекті надзвичайно важливо, щоб українська освіта була гармонійно вписаною в глобальні загальноцивілізаційні та загальнокультурні процеси, домінуючі тенденції яких задаються розвиненими західними країнами. Важливим концептуально-теоретичним базисом нашого дослідження є також праці зарубіжних філософів, соціологів, педагогів науковців з різних питань освіти, глобальної цивілізації, інноваційного розвитку. Проблематика інновацій представлена в концептуальних здобутках таких знаних авторів, як Ж. Аллак, Р. Акофф, Л. Барроуз, Д. Белл, Д. Д'юї, П. Друкер, М. Гайдеггер, Я. Гоцьковський, М. Квієк, Б. Кларк, Л. Кроксфорд, Ф. Кумбс, Дж. Ларклі, Х. Льоннберг, Дж. Мартін, В. Мейнхард, Я. Пуукка, Ф. Майор, Р. Мейсон, Л. Мемфорд, Т. Парсонс, Б. Саймон, Н. Смелзер, О. Тоффлер, М. Фуллан, Г. Хаберлер, Е. Хансен, Й. Шумпетер та ін. Залучення широкого наукового матеріалу, присвяченого загальним питанням розвитку глобальної інформаційної цивілізації та концептуальним питанням розвитку сучасної освіти в різ-

них країнах світу, допомагає визначитися з тими світоглядно-ціннісними та соціокультурними орієнтирами, до яких має прагнути вітчизняна система освіти в межах тих модернізаційних перетворень, що набувають сьогодні інноваційно-гуманістичного, прогресивного характеру.

Інноваційна модернізація національної системи освіти передбачає впровадження принципово нових управлінських механізмів, що дозволили б подолати надмірну бюрократизованість української освіти і рудиментарні залишки адміністрування, притаманні авторитарному стилю управління на всіх рівнях. Найрізноманітніші управлінські аспекти інноваційної освіти розглядаються в наукових працях таких українських дослідників, як О. Біловодська, Д. Бондаренко, А. Бронська, Л. Ващенко, М. Висоцька, Л. Вознюк, Т. Габрієлова, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, В. Ільчук, І. Каленюк, Л. Калініна, О. Касьянова, Ю. Конаржевський, Н. Кривицька, О. Моїсєєв, С. Ніколаєнко, П. Третьяков, О. Савченко, О. Сиволовська та ін. У нашому дослідженні феномену освітніх інновацій на підставі системного принципу, управлінські аспекти розвитку національної освітньої системи постають як один з найважливіших структурних елементів, що може надати їй (системі) потужного імпульсу до подальшого інноваційного оновлення.

Зрештою, такий феномен, як інновації в системі освіти, обов'язково передбачає створення нових засобів для здійснення навчально-виховного процесу, упровадження педагогічних новацій, постійний розвиток культурного простору кожного навчального закладу. В цьому аспекті надзвичайно важливо постійно досліджувати психолого-педагогічні основи розвитку особистості в умовах інноваційної освіти з метою створення концептуально-теоретичного базису для інноваційної творчості педагогів і освітян. У межах цієї проблематики плідним джерельним базисом є праці таких вітчизняних науковців, як В. Андрущенко, І. Бех, Л. Карамушка, Н. Коломінський, С. Максименко, Н. Ничкало, М. Романенко, С. Подма-

зін, О. Пехота, Н. Протасова, В. Семиченко, С. Сисоєва, Т. Сорочан, Т. Сущенко, Л. Хоружа та ін. Тут загальним напрямом філософсько-освітнього дискурсу є глибока переконаність дослідників у тому, що єдиним шляхом справжньої модернізації української освіти є орієнтація на повсюдне впровадження інноваційно-гуманістичних технологій навчання і виховання. Тому в дослідженні робиться особливий акцент на актуалізації конкретних системних механізмів розвитку та практичної імплементації такого роду педагогічних технологій та навчально-виховних методологічних засобів.

Аналізуючи категорію «інновація в системі освіти», важливо наголосити, що саме освітній елемент є одним з базових у межах будь-якої інноваційної діяльності. Інакше кажучи, освітня інновація є необхідним елементом феномену інновації загалом. Саме тому, поки буде залишатися актуальним інноваційний світогляд і стиль мислення, буде існувати потреба в концептуально-теоретичному осмисленні та детальному філософському і науковому аналізі феномену освітньої інновації. «Освітня інновація є структурною одиницею “інновації”, яка своєю чергою включає педагогічну, науково-виробничу та соціально-економічну складові. Педагогічні інновації – це нововведення у навчальному й виховному процесах. Науково-виробничі – це нововведення у галузі розробки сучасних матеріально-технічних пристроїв для закладів і установ освіти (наприклад комп'ютери, мультимедійні пристрої тощо). Соціально-економічні – це нововведення у правовому та економічному забезпеченні системи освіти тощо» [4, с. 8–9]. Ускладнена структура інноваційної діяльності як такої вимагає специфічного методологічного підходу і до вивчення категорії «інновація в системі освіти». Остання, з нашої позиції, має розглядатися у нерозривному зв'язку і системній взаємодії з усіма іншими структурно-функціональними елементами цілісного процесу інноваційної активності особистості, організації, окремого суспільства і людства в цілому.

У цьому ж контексті важливо врахувати, що інноваційний процес у будь-якій сфері діяльності привносить у неї докорінні зміни (сутнісні, виробничі, організаційні, соціальні тощо). Особливо актуальною така природа інновацій є для освіти, яка традиційно вважалася феноменом з потужним консервативним компонентом. За останні десятиліття дана позиція була відкинута, а нормою освітнього простору стала перманентна інноваційність, без якої сучасна освіта не може вважатися якісною та доступною. «Інноваційна освіта – це така освіта, зміни в якій торкаються її підвалин (мети і загальної спрямованості розвитку, змісту, структури і способів управління освітою тощо), а впроваджувані інновації носять дифузний (тобто впроваджуються повсюдно), масштабний характер» [5, с. 8]. Інновація в освіті стала нормою та звичайним станом речей. Кожен суб'єкт освітньої діяльності сьогодні має прагнути реалізувати не загальні настанови, а власний креативно-творчий потенціал, щоб підтверджувати свою конкурентоспроможність. Це також враховується в межах світоглядно-методологічної, філософсько-рефлексивної матриці нашого дослідження.

Формулюючи визначення категорії «інновація в системі освіти», ми дотримуємося тієї теоретичної позиції, за якої дана категорія має комплексний характер, охоплюючи цілу низку елементів, базовими з яких є індивідуальна ініціатива суб'єктів освіти, ініціативне прагнення до вдосконалення освітнього простору, компетентне ставлення до розуміння сутності освіти, прогностична здатність щодо визначення ефективності нововведень, технологічний інструментарій упровадження нових методів навчання і виховання, організаційне забезпечення імплементації нововведень тощо. «Інновацію в освіті розглядають як реалізоване нововведення – у змісті, методах, прийомах і формах навчальної діяльності та виховання особистості (методиках, технологіях), у змісті і формах організації управління освітньою системою, а також в організаційній структурі закладів освіти,

у засобах навчання та виховання і в підходах до соціальних послуг в освіті, що суттєво підвищує якість, ефективність та результативність навчально-виховного процесу» [2]. Категорії якості, ефективності, результативності навчально-виховної діяльності в межах сучасного філософсько-освітнього дискурсу є важливими, але відносними з урахуванням інноваційної динаміки освітнього простору. Із реалізацією нових технологій і методик навчання і виховання з'являються і нові критерії оцінювання ефективності освітньої діяльності, що також має враховуватися при побудові нової концептуально-теоретичної парадигми інноваційної системи освіти в нашій державі.

Для України сьогодні вкрай актуально якнайактивніше впроваджувати інноваційні технології освіти, адже за цим показником наша країна значно відстає від європейських. Це означає, що більшість суб'єктів національної системи освіти є неконкурентоспроможні на відкритому європейському ринку знань і компетенцій. Окрім того, саме інноваційна освіта є тією системою, що найадекватніше відображає творчий і духовний потенціал українського народу, особливо молодого покоління. «Інновації в освіті розглядаються в теорії як носії духовної й інтелектуальної перспективи розвитку України, як нові знання і вміння, в основі яких лежать прогресивні наукові ідеї, пов'язані з реформами; інноваційний розвиток системи освіти – як механізм сприяння активному пошуку нових форм і методів управління, забезпечення приєднання держав до високотехнологічних країн світу та підтримки процесів випереджувального характеру в усіх галузях її життєдіяльності» [6, с. 13]. В останні десятиліття Україна швидкими темпами втрачала власну науково-технологічну перспективність, що поступово призвело до мінімізації інноваційної конкурентоспроможності нашого суспільства. Сьогодні є очевидним той факт, що без справжньої інноваційно орієнтованої модернізації національної системи освіти Україна залишиться безнадійним аутсайдером цивілізаційного розвитку. Ак-

туальність теоретико-методологічних досліджень інноваційних процесів у системі української освіти полягає ще й у тому, що вони необхідні для запобігання такої негативної перспективи.

Складність дослідження та аналізу феномену «інновації в системі освіти» полягає ще й у тому, що він поєднує в собі явища, які є абсолютно різними за природою: матеріальні і духовні. Тут важливі й екзистенціальні властивості особистості (прагнення до творчості, самореалізації, пошуку власних смислів тощо), і загальні структурні особливості соціуму (виробничі характеристики промисловості, широко застосовувані на певному етапі історії технології, здатність широких мас сприймати певні нововведення тощо). Освітні інновації поєднують у собі і культуру, і цивілізацію, і суспільство, і людину, і ту матеріально-технічну реальність, що оточує нас у повсякденному житті. Водночас «освітні інновації стосуються системи освіти, її структур, освітніх процесів, що в ній відбуваються, тому спрямовані на реалізацію цілей і завдань освітнього рівня – поліпшення якості освіти, освітніх послуг. Вони охоплюють всі сторони й процеси, пов'язані з цією системою та її структурами. Це управлінські, організаційні, економічні, соціальні, культурні, наукові, педагогічні, психолого-педагогічні аспекти й проблеми в освіті» [9]. Така багатовимірність феномену вимагає застосування всієї повноти філософсько-категоріального та рефлексійно-методологічного апарату для його дослідження. Одним з методологічних завдань нашої роботи є саме уточнення категоріального базису загальнопарадигмальної проблематики інновацій у системі освіти.

У межах сучасного світового філософсько-освітнього дискурсу склався доволі широкий консенсус щодо необхідності постійного інноваційного оновлення освітнього простору. Сформульовано базовий перелік факторів, що визначають таку необхідність. Такі фактори носять різноспрямований характер: від особистого цілепокладання до визначення телеологічних

орієнтирів загальносуспільного прогресу. Експерти виділяють кілька фундаментальних причин, через які інновації в освітніх системах є сьогодні нагальною необхідністю: «По-перше, освітні інновації можуть покращувати навчальні результати та якість освітніх здобутків. По-друге, інновації можуть сприяти в різних країнах встановленню більш відкритої освіти з рівним доступом до якісних освітніх послуг. По-третє, інновації допомагають освітнім установам витримувати жорстку конкуренцію, яка подекуди є не менш потужною, ніж серед виробничих та комерційних суб'єктів. Нарешті, по-четверте, тільки інноваційна освіта може давати адекватні відповіді на ті виклики, що постають у сучасному глобальному і швидко змінному соціальному середовищі» [11, р. 21]. Таким чином, актуальність нашого дослідження носить як філософсько-світоглядний, так і практично орієнтований характер. Без рефлексійного аналізу інноваційної специфіки сучасного навчання і виховання неможливо реалізувати національну стратегію системної модернізації освіти, без якої українське суспільство не зможе перетворитися на конкурентоспроможний та прогресивний соціум європейського типу.

Слід наголосити, що актуальність дослідження полягає ще й у тому, що концептуально-теоретичний аналіз інноваційних процесів у системі освіти є необхідною умовою розбудови сучасної системи моніторингу якості та оцінювання результативності всіх вимірів навчально-виховного процесу. Тільки на основі такого аналізу можна в подальшому здійснювати ефективну організаційну, адміністративну, оцінювальну системно-освітню функцію. «Інноваційні процеси в системі освіти – цілеспрямована організація творення, упровадження та поширення нового (змісту, форми, методу, засобу, елемента тощо) з метою змін в освітньому середовищі (навчального закладу, освітнього регіону, держави) та переходу освіти в систему нової якості. Інноваційні процеси в системі освіти залежать від утвердження на державному рівні інноваційної

політики в освіті; інноваційного потенціалу педагогів; використання педагогічного експерименту як основної форми продукування нововведень; цілеспрямованої організації цього процесу на науково-методичній основі; оцінювання результатів інноваційного пошуку та його поширення в освіт-

ній практиці» [3, с. 81–82]. Отже, ефективне впровадження та реалізація інновацій у системі освіти можуть здійснюватися лише на основі постійного концептуально-теоретичного аналізу ключових принципів сучасного інноваційно-гуманістичного стилю педагогічного мислення та практичної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Буркова Л. В.** Класифікація інновацій в освіті. *Теорія та методика управління освітою*. Електронне наукове фахове видання. 2010. № 4. URL: <http://www.umo.edu.ua/katalog/515-elektronnenaukove-fahove-vydannja-qteorija-ta-metodyka-upravlinnja-osvitojuq-vypusk-42010>
2. **Вакуленко В. М.** Види інновацій в освіті та їх класифікація. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Електронне наукове фахове видання. 2010. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2010_4_4
3. Інновації у вищій освіті: глосарій термінів і понять / уклад.: І. В. Артьомов, А. В. Шершун, С. В. П'ясецька-Устич. Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2015. 160 с.
4. Інновації як основа змін освітньої практики. Інформаційно-методичний збірник / упоряд. Г. О. Сиротенко. Полтава: ПОІППО, 2005. 160 с.
5. **Марущенко О. А.** Становлення інноваційної освіти в Україні: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук: спец.: 22.00.04 «Спеціальні та галузеві соціології». Харків, 2004. 22 с.
6. **Ніколаєнко С. М.** Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком системи освіти України: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук: спец.: 13.00.06 «Теорія і методика управління освітою». Київ, 2009. 46 с.
7. Про інноваційну діяльність. Закон України від 04.07.2002. № 40-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. No 36. Ст. 266.

REFERENCES

1. **Burkova L.V.** Classification of innovations in education. Theory and methodology of education management. Electronic scientific professional edition. 2010. No. 4. URL: <http://www.umo.edu.ua/katalog/515-elektronnenaukove-fahove-vydannja-qteorija-ta-metodyka-upravlinnja-osvitojuq-vypusk-42010> (in Ukrainian).
2. **Vakulenko V.M.** Types of innovations in education and their classification. Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Electronic scientific professional edition. 2010. No. 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2010_4_4 (in Ukrainian).
3. Innovation in higher education: a glossary of terms and concepts / structure: I.V. Artyomov, A.V. Shershun, S.V. Pyasetsky-Ustich. Uzhhorod: Uzhhorod National University, 2015. 160 c. (in Ukrainian).
4. Innovations as the basis for changes in educational practice. Informational and methodical collection / order. G.O. Syrotenko. Poltava: POIPPO, 2005. 160 c. (in Ukrainian).
5. **Marushchenko O.A.** The formation of innovation education in Ukraine: author's abstract. dis for obtaining the scientific degree of the candidate of sociological sciences: special: 22.00.04 "Special and branch sociology". Kharkiv, 2004. 22 c. (in Ukrainian).
6. **Nikolayenko S.M.** Theoretical and methodological foundations of management of innovative development of the education system of Ukraine: author's abstract. dis for obtaining a scientific degree of the doctor of pedagogical sciences: specialty: 13.00.06 "Theory and methodology of education management". Kyiv, 2009. 46 c. (in Ukrainian).
7. About innovation activity. Law of Ukraine dated 04.07.2002. From 40-IV. *Information from the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2002. No 36. St. 266. (in Ukrainian).

8. **Dundon E.** The seeds of innovation: Cultivating the synergy that fosters new ideas. New York: Amacom, 2002. 241 p.
9. **Fagerberg J.** Innovation: A Guide to the Literature. *The Oxford Handbook of Innovation*. Oxford: Oxford University Press, 2006. P. 3–27.
10. National Systems of Innovation: Toward a Theory of Innovation and Interactive Learning / Edited by Lundvall Bengt-ke. London: Anthem Press, 2010. 404 p.
11. **Vincent-Lancrin S., Karkkainen K., Pfothenauer S., Atkinson A., Jacotin G., Rimini M.** (2014). Measuring Innovation in Education: A New Perspective. Paris: OECD Publishing, 2014. 332 p.